

Téli utazás

Frank úgy emlékezett, hogy amikor letette a telefonkagylót, már nem is volt boldog. A kollégák elnéző ámuldozása azonban újból felvillanyozta, mint egy léghajó kormányosa, aki a felesleges súlyokat kidobálva, egyre feljebb emelkedik. Csakugyan boldog volt. Zsebre vágta a tanítónő levelét. Hazafelé vett egy üveg vörös bort. Fényesnek látta a jövőt.

Helga a csipketerítős asztalnál ült. A hét végi újságokból szabdalta a recepteket, gyerekruhamodelleket, házilag elkészíthető játékok leírását. A pesti lakáshirdetéseket is, amelyeknek ugyan semmi hasznát nem vehette.

- A lányod küldi - nyújtott át egy borítékot.

A címzés Fanny kézírása volt, förtelmes ákombákom betűk: „Mikulás bácsinak! Kedves Mikulás bácsi, kérek szépen mindenféle csemegét, és még egy mikulást és szaloncukrokat!”

- Ez is az ő műve - mutatott föl Helga egy irkalapot.

Frank olvasni kezdett, aztán hirtelen összehajtogatta a papírt.

- Fantasztikus . . .

Megfagyott a levegő.

- Mit vársz egy nyolc éves gyerektől? - neheztelt meg Helga.

Frank elbizonytalanodott, mint akiben büntudat támadt.

- Reggel elutazom - jelentette be.

- Elutazol? - döbbsent meg Helga.

- Levelet kaptam egy Veszprém megyei faluból.

- Kitől?

- Egy tanítónő írt.

Frank, mint aki attól fél, hogy hazugságban maradhat, előkapta a zsebéből a levelet, és odaadta a feleségének.

- Szóval, egy tanítónő - jegyezte meg Helga.

- Nem a tanítónő az érdekes, hanem, amit mondani akar.

- Egy magányos tanítónő . . .

- Honnan veszed, hogy magányos?

Helga arca megnyúlt.

- Erzem.

Elővette a zsebkendőjét, de anélkül, hogy megtörölte volna az orrát vagy a szemét, visszadugta a kötény zsebébe.

- Az örökös utazgatásaid! - fakadt ki. - Amióta ismerlek, nem vagy képes nyugton maradni! Arra nem gondolsz, hogy családot is van?

- Állandóan az eszemben vagytok.

- Képzelem . . .

Frank hallgatott. Helga újrakezdte, valamivel szelídebb hangon.

- Bemondta a rádió, hogy holnap havazás lesz.

- Akkora csak nem lesz, hogy elakadnak a vonatok.

- Dehát, épp Mikuláskor? Mi van ott? Nem is a ti megyétek!

- Fontos.

- Akkor utazz helyettem is.
- Mit akarsz ezzel mondani?
- Sajnálom, ha nem érted.
- Mikulás, Mikulás... - gyűrte Frank bosszúsan zsebre a levelet. Helga maga elé bámult.

- Ha más nem, akkor az a hang, ahogy bejelentetted ezt az utazást... Lehet, hogy néha én is hibás vagyok, ezt nem is tagadom, de most fáradt vagyok, és különben sem érzem jól magam. Ilyenkor nem lehet csodát várni tőlem. De én akkor is, mindig alig várom, hogy hazagyere. Igyekszem, hogy jól érezd magad itthon, de amikor hazajössz, jóformán meg se hallgatsz. Nem érdekelnek a gondolataim. Te állandóan ilyen utazásokra készülödsz. Azt hiszed, hogy csak neked vannak gondolataid? Nekem az sincs, aki tanácsokat adna, vagy bármiben segítene. Azt hiszed, hogy fából vagyok? Azt hiszed, hogy élet ez így? Mindenről lemondok. Igénytelen vagyok. Csak lassan beleőrülök. Rám fogod, hogy ideges vagyok. De hogy miért, az nem érdekel. Tudom, hogy nekem is vannak hibáim, amit te tudnál a fejemhez vagdosni, de ha mindig csak a hibákat keressük, akkor mi lesz velünk? Én szeretlek, és sohasem akarok rosszat neked. Nem érdemlem meg, hogy így viselkedj. Igyekszem mindent jól csinálni. Ha valami mégse sikerül, ahogy szeretném, nem tehetek róla. Nagyon bánt, és nagyon szomorú vagyok. Az is dühít, hogy átforgácsolódik az idő különböző emberekre. Az idődet idegen emberekre pocskéolod. Azt a drága idődet...

Frank másnap reggel elutazott. Alighogy elindult a vonat, esni kezdett a hó. Pénteken már szakadt. Motoros hókotrók zörögtek fel s alá a pályaudvar környéki utcákon. A restiben várta meg a csatlakozást. A vonat pontosan indult, s időben érkezett Veszprémbe, ott azonban megrekedt. Egy ideig a vonatban vártak a továbbindulásra, később behúzódtak a fűtött váróterembe. A söntésben Frank kért egy adag teát rummal, aztán a hatalmas vaskályha közelébe furakodott. A levegőnek füst- és kátrányszaga volt. A vasutasok kiszolgált talpfákkal tüzeltek. A rum, a nedves meleg rövidesen elnyomta Frankot. Alapsi reggelre ébredt. A hó vakított a korai napfényben, a szél megállt. Úgy érezte: most semmi se lehetetlen. Kinézett a bűdösmeleg váróterem ablakán. A város fölött magasodó püspöki palota körvonala olyan éles volt, mint a metszet. Az ég színéből és a levegő üvegszerűségéből arra következtetett, hogy ilyen fagypontra alá süllyedt a hőmérséklet.

A forgalmista nem sok jót ígért. A vasútvonal ötven-hatvan kilométeres szakaszán megbénult a közlekedés. Néhány bevágásban két-három méter magas volt a hó. A kotrók csak reggel nyolc után kezdtek dolgozni, és leghamarabb csak az esti órákban indíthattak vonatot.

Frank a söntésben lehajtott két pohár rumot, aztán elindult a sínek mellett. Még tizenhét kilométert várt rá.

Az arca rövidesen keményre fagyott. A vastag sálát, amit Helga kötött, a szája elé rögzítette, a beszívott levegő így is szinte belemetszett a torkába. Cipőjére ráfagyott a hó, a lábai elgémberedtek. Két fadarab. Időnként, mintha egy zenekar játszott volna. Hegedűk, kürtök, harsonák. Távolabb egy ápolónőt látott. Fityulája közepén égő vöröskereszt. - Így kezdődik a fagyhalál? - kérte meg. - Legalább volna a közelben egy ablak, amit megzörgethetnék... Végző erőtartalékait bevetve, ment tovább.

Elmúlt dél, mire megérkezett. A csordahídnál lecsúszkált a vasúti töltésről, és átvágott a behavazott réten. A templom mögött ért be a faluba. Szemben ve-

gyeskereskedés. Az ajtóharang csilingelésére előjött a boltos. Nyugtalan, alacsony ember.

- Mit tetszik?

- A tanítónőt keresem.

Már megint reggel óta orgonál - mutatott a boltos a templom felé.

Frank észrevette a fintort. - Nem sokra tarthatja a tanítónőt - gondolta.

- A harangozó majd átkíséri - mondta a boltos.

A mázsán egy bundás, borotvátalan öregember üldögélt. Szótlanul biccentett, kiitta a maradék sört az üvegből, cigarettára gyújtott, majd felállt.

- Mehetünk.

Förtelmesen nyikorgott a templomajtó. Frank fölismerte a zenét: Bach h-moll szvitjéből a fuvolaszólam, verkliszzerű előadásmódban. A fújtatós orgona, mint egy asztmás öregember, ki-kihagyott. A harangozó felkiáltott a kórusra.

- Kisasszony, keresik!

A falépcső tetején megjelent egy fiatal nő. A szűk, fekete bársonynadrághoz nem illő piros-sárga csikozott blúzt viselt. Kíváncsian hajolt le.

- Ki keres?

A hangja feltűnően mély volt.

Frank megmondta a nevét.

- Istenem, maga az? - lepődött meg. - Jöjjön fel!

A kezét nyújtotta. Ő is bemutatkozott.

- De szeretném, ha Susunak szólítana - tette hozzá.

Frank orrát keverékillet csapta meg: szappan, vodka, széna és valami édeskés tejszag. Szemügyre vette a nőt. A kihegyesedő orr ívében volt valami tiszteletlenség, a különösen hosszú, fekete szempilláktól az arc sajtósárga árnyéket kapott. Fekete, göndör, már-már borzas hajának, ahány mozgékony fürtje, annyi fénylő idegvégződés.

- Látja, muzikális vagyok - nevette el magát zavartan. Előreugró fogsora volt. Egy-két pótlással.

Visszaült az orgonához.

- Fújtasson nekem egy kicsit - mutatott a pedálra.

Frank egész közel lépett a tanítónőhöz. Csak így érte el az orgona pedálját. Susu most a Für Elise-t játszotta. A borostyán karkötő lecsúszott a csuklójára és zörögve, újra, meg újra a klaviatúra széléhez verődött.

- Mivel jött? - pillantott Frankra.

- Veszprémtől gyalog.

- Te jó Isten!

Abbahagyta az orgonálást. Felállt, végigmérte Frankot.

- Istenem, ebben az időben...

A lórészű toronyablakból lenézett a templomkert behavazott bokraira, és hálát adott magában az Istennek, hogy épp ilyennek képzelte el Frankot. Ilyen magasnak, idegesítően kimértnek, soványnak.

Az iskola üresen tátongó kapunyílásában belkapaszkodott Frankba. Nem bizalmasan, sokkal inkább kétségbeesetten, mint aki elé fenyegetően odatoppan valami. Aztán a konyha felé indult.

- Készíték valami enniválót, maga csak menjen be a szobába.

Frank idegenkedve vette szemügyre a tárgyakat: a falba rögzített könyvvállványt, a fekete bőrpamlagot, a zöld padlóvázát. Az íróasztalon fémtartóban női aktfotó: a tanítónőt ábrázolta ülőhelyzetben, félmeztelenül. A vállát hátra-

feszítette, hegyes mellei előremeredeztek. Frank azt gondolta, úgy fog viselkedni, mintha az aktkép nem is volna a szobában. Papírral eltakarta üvegajtó nyílta a szomszéd helyiségbe. Kihúzott egy rajzszöveget, felhajtotta a csomagolópapír szélét. A másik szoba üres volt.

Susu idegességében elsózta a tojásrántottát, az uborkásüveget csaknem leejtette, s épp oly érthetetlenül – gyámoltalanul? – álldogált az éggett zsírszagban, mint a tanteremben szokott, amikor nem képes felfogni, hogy mit keres az utolsó padban az egyetlen ötödik osztályos a hatodikosok között, a hatodikosok a hetedikesek, a hetedikesek pedig a nyolcadikosok közt. Ilyenkor csak egyetlen mozdulatra volna szükség, hogy minden darabokra hulljon, csak meg kellene érinteni a mosdó fölött a kék színű víztartály csapját, a szertári szekrény tetején a behorpadt földgömböt. De ilyenkor a legcsekélyebb mozdulat is lehetetlen.

Frank levette a zakóját, és enni kezdett.

– Elsóztam egy kicsit – mentegetőzött a tanítónő.

Frank mohóság nélkül evett. Szinte csiszoltan.

A tanítónő az íróasztal fiókjából egy üveg vodkát vett elő. Két vizes poharat is. Előbb Franknak töltött, majd saját magának.

– Nyugodtan leveheti a cipőjét – ajánlotta. – Ha akarja, forró lábvizet is készíthetek.

Frank elfogta a nő tekintetét. A szeme égő rejtély volt.

– Mást ne vessek le? – kérdezte magában, s nyugodtan falatozott tovább. A savanyú uborkát vékony karikákra szabdalta, a rántottára pirospaprikát szórt.

– Érezze magát otthon – biztatta a tanítónő, s, hogy a szavainak nagyobb nyomatékot adjon, lerúgta a cipőit, és felült a pamlagra. A bársonynadrág cipzára szétnyílt.

Frank elkapta a tekintetét. Az órájára nézett.

– Igen, igen... – pirult el a nő. – Arra kíváncsi, hogy miért írtam magának. Rögtön elmagyarázom. Rögtön, rögtön...

– Hogy jutottam épp én az eszébe? – nyúlt Frank a pohárért.

A tanítónő utánozta a mozdulatot.

– Sokszor álltam már azon a ponton – tartogatta a poharat a kezében –, hogy azt mondtam magamnak: még ezt a délutánt végigtanítom, aztán este összecsomagolok és eltűnök innen. Mégis maradtam, mert ezek a gyerekek itt... Érti? Egyszer elkezdtem velük kiabálni. Tudja, mi volt a szemükben? Hát, ez is? ... Nem tudom elmondani magának, hogy mit éreztem, amikor elvittem őket kirándulni, és a vendéglőben a legtöbbször evett életében késsel és villával. A fiúk először a lányoknak töltöttek az ásványvízből. Mit mondjak még?... A tizenegy nyolcadikosból kilenc továbbtanul. Óriási máz-kálások, még ismeretség kellett hozzá. Meg könyörgés! De ha nem csinálom, a kitűnő rendű lány, aki falja Adyt, az otthon marad kapálni, elhízni, gyerekeket szülni. És a temetőgondnok lánya? Mihez kezdene a rajztechnológiájával?

– Ezért írta a levelet?

– Ezért is írhattam volna.

E pillanatban szerette volna Frankot beavatni az életébe, de nem akart beszélni a nevelőszüleiről, akik az összes megtakarított pénzüket képaukciókon költötték el, a mostohabátyjáról, aki többnyire ittasan állított haza, végiglármázta az éjszakát, de reggel hatkor mintegy varázsütésre kiugrott az ágyból, mosdatlanul, hatalmas büntudattal zárandokolt a reggeli misére, s most egy isten háta mögötti puszta egy leánynevelő intézet igazgatója, arról pedig mit

mondhatott volna, hogy neki se volt nagyobb szerencséje a művelődésügyi osztállyal, csak hosszas könyörgés után engedélyezték, hogy képesítés nélkül taníthasson ebben az osztatlan iskolában.

- Úgy jöttem ide - nézett Frankra -, hogy rendbe hozom az életemet. Huszonöt éves voltam. Messze még attól, hogy vénlánynak nézzenek, de én már beletörődtem. Kielégített, hogy azonosulhatok a munkámmal. Úgy néztem a hársfákra, meg a kőbánya csilléire, mintha együtt nőtem volna föl velük. Amikor leszálltam a buszról, a tanácselnök virágcsokorral várt, és cipelte a bőröndömet. Úgy éreztem, hogy nekem találtak ki ezt a helyet. Repestem a boldogságtól. Ahogy jöttünk ide a házhoz, a szembejövők félreálltak az utunkból és nagyot köszöntek: Jónapot, tanító néni!... Az elnök maga volt a nyájasság. Megkérdezte, hogy meddig tanítottam az előző helyemen. Mondtam, hogy három évig. Itt férjhez is mehet majd, biztatott. Megnyugtattam, hogy nem akarok férjhez menni.

Apró kortyokat ivott a vodkából.

- Aztán egyszer elvittem a gyerekeket Pestre. Az egyik moziban atomháború-ellenes filmet játszottak. Tudományos dokumentumfilm volt, gondoltam, ez most új dolog, miért ne nyíljon ki ezeknek az istenháta mögötti gyerekeknek a szeme éppen úgy, mint a városiaké. Elvittem őket a moziba. Tátott szájjal nézték, hogy az üres, felhőtlen égbolton óriási villám lobban, aztán kitért az elektronikus dübörgés, majdnem belesüketültünk. Képet nem is láttunk, csak az iszonyú robaj. Aztán megjelent a gomba alakú felhő, és megszólalt egy férfihang. Tagoltan beszélt, hogy mindenki jól az agyába vésse: a robbanás centrumában a hőmérsékletet ötvenmillió Celsiusra becsülik. A robbanás középpontjától tíz kilométeres körzetben megégnek az emberek... A sokkhatás nem maradt el. Talán túl is löttem egy kicsit a célon. A lányokat a vonaton hazafelé vigasztalni kellett. Nagy baj lett itthon. A gyerekek elmondták, hogy mit láttak Pesten. A szülők ellenem fordultak, a tanácselnök az élükre állt. A megyénél kivételesen és szerencsésen megvédték.

Frank azt gondolta: - Csak el ne mesélje az egész életét... Töltött magának s ivott.

- Még mindig nem mondta meg, hogy miért hívott ide...

A tanítónő felkapta a pamlag mellől a retiküljét, izgatottan turkálni kezdett benne. A zsebkendők, tubusok, ceruzák és iratok közül kirángatott egy levelet.

- Tessék!

Írógéppel készült jelentés nehezen olvasható másod- vagy harmadpéldánya volt. A megyei művelődésügyi osztálynak címezve. „1964. januártól lényegében a rendőrség által összegyűjtött (erkölcsi okok) gyermekek kerülnek az intézetünkbe. Helyzetünket leírnom nem szükséges. A szökött tanulókat a rendőrség visszaszállítja, van amelyiket tetvesen és rongyosan. A tanulók reménytelen helyzetüknél fogva, mivel látják, hogy a szökés nem eredményes, ezért többször is a mérgezőst választják a Katapusztáról kivezető útnak...”

Katapuszta abban a megyében volt, ahol Frank dolgozott. De nem is haltott erről a leánynevelő intézetről.

- Mentse meg őket! - húzódott közelebb Frankhoz a tanítónő.

- Én? Hogyan? - hökkent meg Frank.

- Magának biztos megvannak hozzá az eszközei, hogy segítsen azokon a szerencsétlen lányokon.

A tanítónő arca egyre közeledett, mintha gyöngéden meg akarta volna csókolni. Olyan közel volt már, hogy Frank érezte a száj melegét.

– Megteszi?

– Eenyire fontos magának?

– Nem azért, mert a mostohabátyám ott az igazgató, és ezt a beadványt is ő írta. Azok a gyerekek, érti? Valami történik ott, amire senki nem gondol...

– Tehát ezért hívott?

– Ne faggasson! ... Olyan váratlanul érkezett meg, hogy lelkiileg nem tudtam felkészülni. Nem számítottam rá, hogy eljön.

A tanítónő elhúzódott.

– Igazán sajnálom...

– Honnan tudta meg a címemet?

– Szerettem volna, ha titokban marad.

Frank dühös lett.

– Az orromnál fogva vezet.

– Siroki Nándor rokona vagyok – mondta Susu.

Frank elvörösödött.

– Micsoda?

– Ne meresse így rám a szemét.

– Szóval...

– Szüretkor ott voltam náluk. Sokat beszéltek magáról.

Frank a markában szorongatta a vodkás poharat. Olyan erővel, hogy fehér lett a keze. Ostoba módon beszélt a csapdába. Hurok. Szégyen.

– Tudja, hogy mi történt köztem és Siroki Nándor között?

– Tudom. Ő a maga szemében egy ellenség.

– Politikai ellenfél – igazította ki Frank.

– Mégis megpróbált rajta segíteni.

– Az más ügy volt.

– Igazságtalanság érte.

– Igen. Igazságtalanság el akartak banni vele.

– Megkértem Nándi bácsit, hogy küldjék el nekem azokat az újságokat, amiben megjelennek a maga... Azóta minden újságot megküld.

Frank az ablakhoz lépett, kibámult. Az ablak egy behavazott tornácra nézett. A párkányon egy veréb ugrált. – Erre emlékezni fogok – gondolta. Pillanatnyilag csak az látszott biztosnak, hogy épp annyi vodkára van szüksége, amennyi a pohárban volt. Lehajtotta.

Susu elmosolyodott.

– Itt maradhat éjszakára. Van még két üveg vodkám.

A tenyere vizes lett az idegességtől. A ruhásszekrényből kivett egy üveg vodkát. Ügyesen felbontotta, és megtöltötte a poharakat.

– Amikor a levelet írtam, aznap éjszaka magáról álmodtam – mondta. – Azt álmodtam, hogy elmentünk egy öregasszonyhoz, megvolt a pontos cím, mégse találtuk a házat. Háromszor is körbejártuk azt a teret. Pedig a cím a kezünkben volt, és az álom szerint ott alhattunk volna, de én olyan szerencsétlen vagyok. Így járok mindennel, még álomban is.

Frank gyöngéden magához vonta a nőt. Susu Frank csuklójára kulcsolta az ujjait.

– Ne így.

– Értem – húzódott vissza Frank.

- Valamit még nem tud rólam.

Frank nem szólt. Tekintete a nő testén kalandozott.

- Szellemeket szoktam látni - vallotta be Susu.

- Nocsak.

- Nem is érdekl, hogy félek-e tőlük?

- Bátor nő maga - biztatta Frank.

- Egy öregembert szoktam látni. Mindig ugyanazt az öregembert. Ezüst sznű köntösben van, hosszú, sárga szakálla. Nem is sárga, hanem inkább aranyosan fénylő. Csomókban lóg, mint a jégcsap. Mintha aranyból lenne. Érti?... El tudja képzelni? A szemében két hatalmas könnycsepp. Mint a gyöngyök. De sohase csordulnak ki, mert az öreg az ég felé tartja a fejét. A szája alig mozog, mégis olyan zengése van a hangjának, mintha egy katedrális szószékéről beszélne hozzám...

Frank azt gondolta: - Szellemeket is lát, még ez hiányzott...

- Van egy el nem küldött levelem is - nézett rá Susu kíváncsian, firkészve.

- Nekem szól?

- Igen.

Frank türelmetlenül igazgatta a karóráját. - Nem tudom, mit képzels, hogy levelezni fogunk? - gondolta ingerülten.

- Felolvassam? - kérdezte a tanítónő.

- Most ne.

- Küldjem el postán?

- Még az hiányzik.

- A felesége miatt?...

Frank nem válaszolt. Az íróasztalon kezdett turkálni. A kezébe akadt egy vászonba kötött, virágmintás emlékkönyv.

- A magáé? - kérdezte.

- Írhatna bele valami szépet.

Frank belelapozott a könyvbe. Első lapján tusrajz: a megnyílt égboltból lezúduló fényben egy keresztet magasba emelő vértanú térdepelt. Frank előke-reste a zsebéből a tollát. A vallásos rajzot bámulva, elfogta az adakozás vágya, nem úgy, mint egy kegyet osztogató királyt, hanem csak úgy, mindent odaszórni a legközelebb álló ember lábai elé. A térdeplő vértanú alakja alá írta cseppet se tökéletes franciasággal, nyomtatott betűkkel: LE DIABLE SE TROUVE DEDANS NOUS, LE DIABLE C'EST NOUS, AVEC NOS APTITEDRES AUX VICIES. FRANK.

Susu megnézte.

- Fordítsa le.

Frank hanyatt dőlt, a plafonra bámult.

- Az ördög bennünk van, az ördög mi magunk vagyunk, a bűnre való hajlamainkkal...